بررسی

الگوبرداری عربی از استبداد ساسانی

جواد لگزیان

محمد عابد جابری، اندیشمند مراکشی، در کتاب «عقلانیت اخلاقی عربی و تأثیر سنت خسروانی» از الگوبرداری عربی از استبداد ساسانی حکایت می‌کند و معتقد است از میانه‌های سده اول هجری عرب برای استمرار حکومت خویش نیازمند ارزش‌هایی شد که جامعه و دولت را وحدت ببخشند و بر ضرورت اطاعت تأکید کنند. این ارزش‌ها به گفته جابری در میراث خسروانی یافت می‌شدند که حکام عرب آن زمان به‌وسیله کاتبانی پارسی‌تبار چون ابن‌مقفع آنها را به کار گرفتند و در فرهنگ خویش رواج دادند.

جابری در شرح چرایی این الگوبرداری از رابطه امویان و ساسانیان می‌نویسد: دولت اموی در روند انتقال از خشونت بدوی به رفاه مدنی به مرحله‌ای از رشد و نمو رسید که همراه با آن احساس شد به چیزی نیازمند است که تعبیرگر میزانی از رفاه باشد. آنچه دولت اموی، وارث دولت ساسانی و سرزمین و سکان آن، نیازمندش بود، کاتبان در میراث پارسی یافتند؛ میراثی که در واقع میراث خود آنان بود، زیرا بیشتر آنان پارسی‌تبار بودند و همان‌طورکه ارزش‌های خسروانی و در رأس آنها اطاعت، به دولت خسرو - کسری - خدمت کرد، می‌تواند از خلیفه اموی خسرو نویی بسازد. امویان واقعا وارث دولت ساسانی و تمدن و سرزمین و ساکنان آن بودند و هرچه از آن مرز و بوم است برای آنها به‌مثابه دیگری قلمداد نمی‌شد و این امر با نگاه آنان به تمدن بیزانسی متفاوت بود. رابطه آنها با بیزانسی‌ها رابطه جنگ بود، درحالی‌که رابطه با پارسیان به‌مثابه رابطه شخص با من دیگرش (یار، مادر، دوست و فرزند: تصویرش در آینه) شد. با روم رابطه غالب و مغلوب وجود نداشت تا یکی از دیگری الگوبرداری کند؛ اما پارسیان مغلوبانی بودند که غالب از آنان الگوبرداری ...

... نفوذی که نه‌تنها در تراز فرهنگ بلکه در تراز ساختار دولت و کیان همه جامعه پیش رفته بود... درک تأثیر این عامل زمانی ممکن خواهد شد که بدانیم ارزش‌های خسروانی به تمامی با ارزش‌های سیاسی اخلاقی یونانی در تناقض است. در ارزش‌های خسروانی «خسرو» ارزش مرکزی و هدف «اطاعت از سلطان» است؛ اما در یونان فرد ارزش مرکزی و هدف «سعادت فرد» است.

عقلانیت اخلاقی عربی و تأثیر سنت خسروانی
محمد عابد جابری
ترجمه: سیدمحمد آل‌مهدی
ناشر: اختران
قیمت: ۳۲۰۰۰ تومان

اندیشه

گفت‌وگویی با آلن بدیو درباره زندگی فکری و سیاسی او و آینده چپ فرانسوی

صحنه عمل سیاسی ما جهانی است

ترجمه: نوید نزهت

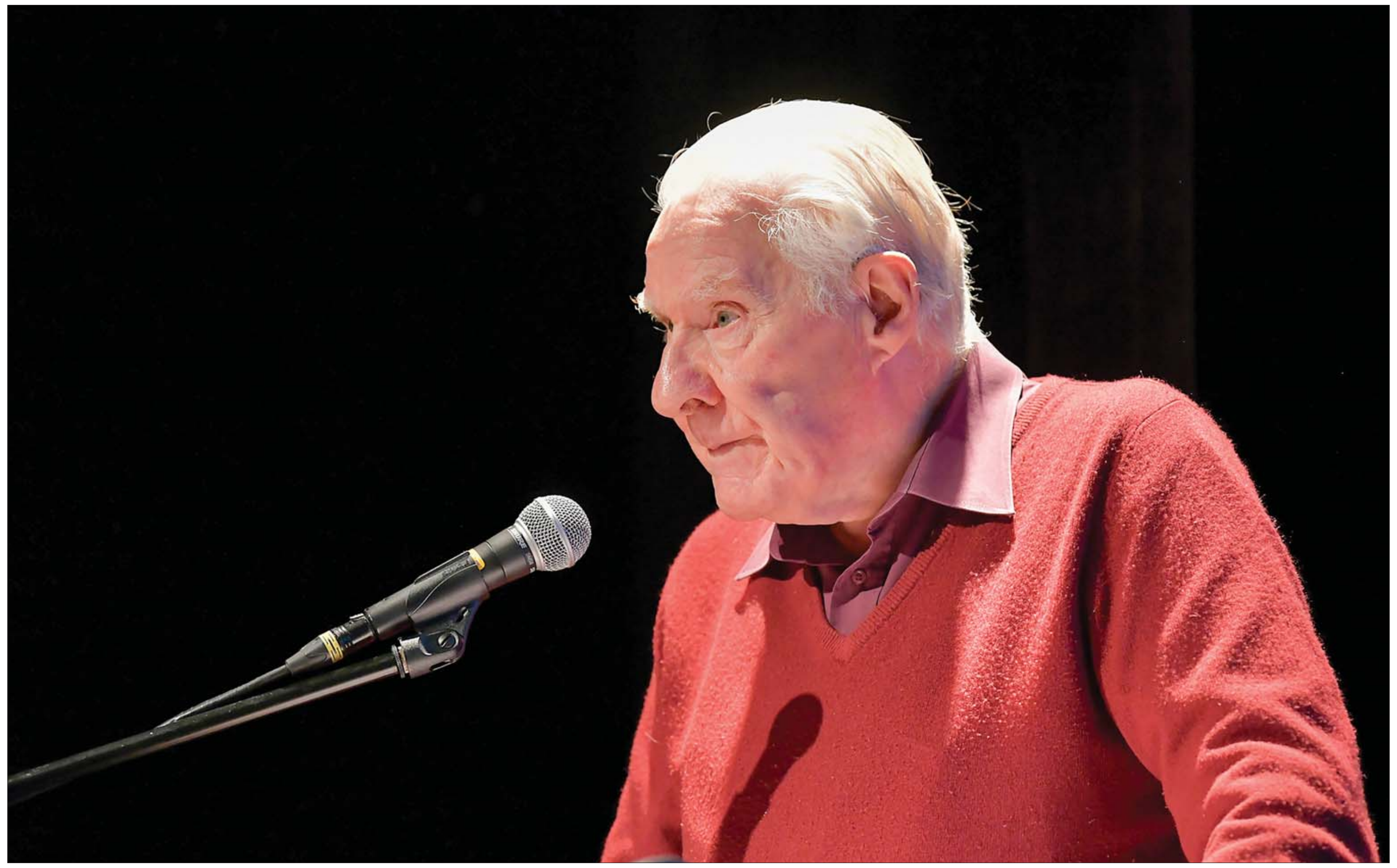

آلن بدیو در مصاحبه زیر به طیف گسترده‌ای از موضوعات می‌پردازد: انقلاب و خشونت، پوپولیسم، برآمدن راست افراطی، انتخابات، نژادپرستی و اشکال جدید آن، جایگاه مکرون در فرانسه کنونی، جنبش‌های اجتماعی جدیدی همچون پودموس و سیریزا، پرولتاریای کوچ‌گر و مسائل سیاست معاصر. از آثار فلسفی‌اش می‌گوید و از فعالیت‌های سیاسی‌اش. از ماجرای آشنایی با سارتر و فاصله‌گیری فلسفی از او. و به طور کلی درباره وقایع تعیین‌کننده در حیات خود، جنگ الجزایر، مه ۶۸، انقلاب فرهنگی چین، و غیره توضیح می‌دهد و به حضور همیشگی آنها در تفکر خود اشاره می‌کند.

تازه‌ترین کتاب شما، «درون‌ماندگاری حقایق»، (۲۰۱۸) یک داستان فلسفی با حجمی شگفت‌انگیز است.

این کتاب چرخه‌ای را تکمیل می‌کند که در اوایل دهه ۱۹۸۰ آغاز کرده بودم. اولین کتاب، «نظریه سوژه» در سال ۱۹۸۲ منتشر شد که هرچند هنوز درگیر سیاست‌های آن زمان بود، اما یک چرخش جدید فلسفی به حساب می‌آمد. بعد نوبت به سه‌گانه رسید: «وجود و رخداد» (۱۹۸۸)، «منطق‌های جهان‌ها» (۲۰۰۶) و در نهایت «درون‌ماندگاری حقایق» که نقطه پایانی است بر دنباله‌ای که حدود ۴۰ سال به طول انجامید.

در این بین، شاهد میان‌پرده‌هایی نمایشی، ارجاعاتی به اسپینوزا و افلاطون، نظریه‌پردازی‌های ریاضیاتی در باب اعداد صحیح و مواردی از این دست بوده‌ایم. آیا می‌توان به همین اعتبار، آثار شما را چندرشته‌ای دانست؟

ترجیح می‌دهم این لغت را در توصیف آثارم به کار نبرم. فلسفه همواره با همه‌چیز سروکار داشته و از همان ابتدا از تئاتر، سیاست، علم و... سخن گفته است. باید فعالیت‌های مختلف مرا -من فعالی سیاسی‌ام، رمان و نمایش‌نامه هم می‌نویسم- از نحوه استفاده فلسفه از مجموع این فعالیت‌ها جدا کنید. فلسفه این مجموعه را ماده خام طبیعی تأمل می‌گیرد، همواره سعی کرده‌ام چندسویه ...

در قبال درگیری‌های استعماری آغاز کردند. ابتدا جنگ الجزایر و پس از آن جنگ ویتنام بود که نقشی تعیین‌کننده در تحریک سیاسی زنجیره‌ای از روشنفکران جوان ایفا کرد. من درست به دلیل مسئله جنگ الجزایر با سارتر احساس نزدیکی می‌کردم. او به شکلی رادیکال درگیر این مسئله بود. وضعیت در الجزایر به‌شدت سبعانه بود. امروز هم در گوشه و کنار دنیا نمونه‌هایی مشابه به‌وفور دیده می‌شود. اما در این مورد خاص، فاجعه خیلی نزدیک و دیوار به دیوار خانه ما بود. نباید از یاد بریم که یک میلیون جوان فرانسوی به الجزایر فراخوانده شدند تا بجنگند. حملات به‌شدت وحشیانه و شکنجه تنها بخشی از واقعیت‌های آن روزها بود. نوزده‌ساله بودم که در اولین تظاهرات‌ها علیه جنگ الجزایر شرکت کردم؛ تظاهرات‌هایی بسیار خشن. پلیس با باتوم به جان ما می‌افتاد و برخوردهایی از این دست کم نبود. دلیل آن شاید بیش از هر چیز این بود که در آن زمان ما معترضان هنوز به‌درستی سازماندهی نشده بودیم. هنوز نمی‌دانستیم باید صفی مستحکم و یکپارچه جلوی تظاهرکنندگان ایجاد کنیم. بیشتر شبیه گوسفندهایی بودیم که به کشتارگاه می‌روند. از طرف دیگر، تجربه خشونتی که از سر گذراندیم نشان از قابلیت‌های خشونت‌آمیز جهانی داشت که وقتی منافع جدی طرف‌ها به خطر می‌افتد برای ما رو می‌کند. این به خودی خود باوری راسخ در من شکل داد که هر موضع‌گیری سیاسی حقیقی حدی از تخاصم به همراه دارد. ما باید بپذیریم که با جهان حاکم در نزاعیم، حتی اگر هیچ الزامی در این‌باره نداشته باشیم. به همین اعتبار، من آنهایی را که بی‌خود و بی‌جهت از نظم مستقر تعریف می‌کنند فیلسوف‌هایی حقیقی نمی‌دانم.

به نظر شما آیا نژادپرستی و استعمار آن دوره در افکار مردم ریشه دوانده و همچنان وجود دارد؟

تمامی تجربیات من به همین دلالت دارند! وقتی به چشم خود می‌بینی چطور کلیشه‌های ضدعرب، ضدمسلمان و ضدخارجی به این سرعت از نو ظهور می‌کنند، با خود فکر می‌کنی باید پای نطفه‌ای ...

چپ افراطی و پوپولیسم راست افراطی برقرار بوده است. اوگو پالتا در کتاب «امکان فاشیسم» (۲۰۱۸) چنین استدلال می‌کند که این ملغمه در واقع بیشتر به کمک راست افراطی آمده است.

به نظر من این دست ادعاها درباره پوپولیسم بسیار عجیب است. پوپولیسم چمدان‌واژه‌ای است که رواج یافته، یک برچسب منفی که به این‌وآن الصاق می‌شود. صرف اینکه هیئت‌حاکمه به برخی تهمت پوپولیست‌بودن بزند، نمی‌تواند تصویر روشنی از ماهیت واقعی آنان برایمان ترسیم کند. این برچسب‌زنی بیش از هر چیز به من می‌گوید که آنان مطلوب نظام حاکم نیستند. ...

منبع: ورسو

بررسی

انسان‌شناسی مشارکتی

برانیسلاو مالینوفسکی لهستانی‌تبار (۱۹۴۲- ۱۸۸۴)، یکی از مشهورترین انسان‌شناسان قرن بیستم بود که تأثیرات زیادی بر انسان‌شناسی مدرن و جامعه‌شناسی گذاشت. شهرت و اهمیت مالینوفسکی عمدتا به‌خاطر روش‌شناسی‌ای است که در این علم به وجود آورد. تا پیش از او و در نسل نخست انسان‌شناسان، تحلیل انسان‌شناختی صرفا با تکیه بر داده‌هایی انجام می‌شد که ...

... او نخستین انسان‌شناسی بود که این نهاد بسیار مهم را که در آن زمان هنوز موجود بود، توصیف کرد. بخش اول کتاب به سرزمین و اقتصاد تروبریاند می‌پردازد که عمدتا متکی بر باغبانی است. بخش دوم درباره روابط خویشاوندی، ازدواج و زمین است و بخش سوم به تشریح نظام کولا و نقش جادو و اسطوره در فرهنگ این قبایل بومی اختصاص دارد.

تروبریاندها
مایکل.و.یونگ
ترجمه: عباس مخبر
ناشر: طرح نقد
چاپ اول: ۱۳۹۷
قیمت: ۳۸۰۰۰ تومان